

OMLADINA

GLASILO NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA



R. P. KRIVIC : POLITIKA KOT VEDA (Dalje) □ SLOVENC
V 60^{TIH} LETIH S POSEBNIM OZIROM NA ULOGO DIJA-
ŠTVA V NAŠEM JAVNEM ŽIVLJENJU □ MIRKO ČERNIČ :
NOVE SMERI □ FRAN KS. ZAVRNIK : O ŽIVINOZDRAVNIŠKI
VISOKI ŠOLI NA DUNAJU □ SLOVENSKO VSEUČILIŠKO
VPRAŠANJE □ SLOVENSKO DIJAŠTVO □ SLOVANSKO
DIJAŠTVO □ SREDNJEŠOLSKI VESTNIK □ VESTNIK ZA
LJUDSKO IZOBRAZBO □ VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN
UMETNOST □ K NASLEDNJEMU LETNIKU □ RAZNO □
□ □ VABILO NA NAROČBO □ □



□ PONTIS DOVOLJEN LE Z NAVEDBO VIRA □



IZHAJA VSAK MESEC □ STANE LETNE 4 KRONE; ZA DIJAKE 2 KRONI;
POSAMEZNA ŠTEVILKA 40 VIN. □ □ DOPISI NAJ SE BLAGOVOLE
POŠILJATI UREDNIŠTVU NAJKASNEJE DO 20. VSAKEGA MESECA V
LJUBLJANO NA BREG ŠT. 12 □ LE FRANKOVANA PISMA SE SPREJE-
MAJO □ UPRAVNIŠTVO JE V TISKARNI J. BLASNIKA NASLEDNIKOV
V LJUBLJANI, BREG ŠT. 12 □ □ REKLAMACIJE SO POŠTNE PROSTE,
ČE IMAJO NA NASLOVNI STRANI PRISTAVEK „REKLAMACIJA“ IN ČE
SO ODPRTE □ □ ZARADI REDNEGA POŠILJANJA JE NATANKO NA-
ZNANITI NASLOV IN BIVALIŠČE TER VSAKO IZPREMEMBO BIVALIŠČA
□ □ OBLASTEM ODGOVOREN MIHAEL ROŽANEC □ IZDAJA EKSE-
KUTIVA NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA □ TISK J. BLASNIKA
□ □ NASLEDNIKOV □ □

ŠT. 12. LJUBLJANA, MAREC. LETO VI.



1910



K naslednjemu letniku.

S pričujočo številko zaključujemo 6. letnik »Omladine«. Zadovoljni se oziramo po dovršenem delu in brez strahu gledamo naprej. Začetek je bil skromen, uveljavljali smo se, a stavba, katero zidamo, je zavzela velike dimenzije.

S svojimi publikacijami, v prvi vrsti z »Omladino« smo zanesli delo med vse slovensko dijaštvo. Brezobzirno smo kritikovali — to moremo, ker so nam roke nevezane — vse, kar je in bi bilo v škodo napredka slovenskega naroda, potegovali se za zboljšanje dijaških socialnih razmer, kakor onih visokošolcev, tako tudi srednješolcev. Tako bomo i v naprej.

Posvečali bomo, zlasti sedaj prvi čas največjo pozornost našemu vprašanju, vprašanju naše struje. In k temu — »Omladina« je last in produkt narodno-radikalnega dijaštva — so odprti predali tudi našim prijateljem. Seveda ne bomo priobčevali, kar bi bilo v diametralnem nasprotju z našim programom izraženem na naših treh shodih in v »Iz naroda za narod«. Prva številka izide, kot Masarykova, prinesiti hočemo tudi njegovo sliko.

»Priloga« bo kot doslej leposlovna in namenjena t. v. srednješolcem. Predstavljamo si jo kot njihove pismene, javne pogovore. Razpravljali pa bomo v njej tudi vsa aktualna vprašanja, o katerih smo želeli biti poučeni tudi mi kot srednješolci. Eventuelno upeljemo vprašanja in odgovore.

Za tovariše učiteljiščnike smo namenili stalen »Učiteljski vestnik« in to na izrecno željo učiteljev. Na teh je ležeče, da ne bo prazen.

»Omladina« bodi verna slika našega nepočivanja; med vso našo napredno inteligenco naj prinese naše ideje, ki po svoji zmagi morajo pronicati v ves narod. Za trdno smo prepričani, da bo »Omladina« dosegla isto stopinjo popolnosti, katero ji želimo kot dijaškemu listu, če bodo tovariši sotrudniki vztrajni, kot doslej.

Še nekaj! Zadnji čas se prav pridno množe v »Zori« napadi na našo strujo. Vedno smo jih zasledovali. Opominjalo se nas je tudi že večkrat, da reagiramo. V pojasnilo povemo le, da stojimo na stališču ne odgovarjati na neutemeljena obrekovanja in pamflete od strani ljudij, katerih pretežna večina ima sugerirano mišljenje in je brez lastnega razsodka. Z ljudmi, ki čutijo v sebi le potrebo paralelno s politično stranko, kateri so prirastek, blatiti, se ne moremo spuščati v debato, ker je to pod našo častjo, če pa je stvarna nam prija.

Uredništvo.

R. P. KRIVIC :

POLITIKA KOT VEDA.

(Primeri Masarykove spise: Konkretne Logik, Študent a politika, Politika vědou a uměním v: Česká politika I. 1, Potřeba pokrokové politiky.)

Vse to mora resen in znanstven politik premišljeno imeti.

3. Današnja državna oblika se je razvila iz srednjeveške teokracije — bogovlade, ko je tvorila cerkev in država eno celoto, sicer dualistično. Z reformacijo so se pričele poddržavljati institucije, katere je preje imela v rokah cerkev. Zato je vsacega politika važna naloga natančno razumeti zgodovinsko razmerje med cerkvijo in državo. Vse premalo se danes zavedamo, da temeljni verski pojmi določujejo pojme politične in nasprotno, to se pravi: verstvo je sociomorfično, človek si dela bogove po svoji podobi, prilagodene razmeram, v katerih živi.

Cerkev je kot nravna institucija obenem tudi politična institucija — ker vsa politika navsezadnje izvira iz nravnih teženj.

To je dvojni vzrok zakaj je treba imeti jasen vpogled v razmerje med cerkvijo in državo. Še en vzrok je in ta je najvažnejši.

4. Poleg državne in cerkvene organizacije imamo namreč tudi znanstveno in filozofično, to je šolstvo.

Šola je politična in socijalna institucija. Tu se vzgaja bodoči občan. Iz deteta se napravlja moža. Zato je nesmiselno govoriti in izdajati svarila, da v šoli naj ne goje profesorji in učitelji politike. Vsa pedagogika je brezmiselna, če se ne ozira na politiko. Gre pa sedaj zato, kdo bo odločeval v šoli: cerkev ali država. Komu dati otroke vzgojevati? Ali cerkvi, v katero sami nič več ne verujemo, ali šoli, ki stoji izven cerkvenega vpliva. Svobodna šola je važen političen problem. Seveda se to pri nas zelo paradokсно sliši.

Vse dosedanje organizacije: država, cerkev, šola, vse so umetne. Poleg teh imamo naravne organizacije, celote: narod. Pod tem razumemo: po svojem živem jeziku karakterizovane naravne celote poleg drugih umetnih, celote prirodne, dele človeštva.

Politik mora vedeti kaj je narodnost. Razvoj ideje, dalje: kaj karakterizira narodnost še poleg jezika. Telesne in duševne lastnosti. Vprašanje rase z antropološkega in psihološkega stališča.

V državi ni samo ena narodnost — nacionalnih držav ni. Politik stoji pred vprašanjem, kakšno je razmerje med državo in narodi. Dalje: kakšno je in bodi razmerje med narodi v državi. Jezikovno vprašanje.

Pri tem stopi pred nas vprašanje, kaj je mednarodnost, človečanstvo, — kozmopolitizem. Ta ni negacija narodnosti, ampak težnja je, da bi se človeštvo pozitivno organiziralo. Težnja, da bi se velike in male narodnosti strnile v federacijo, kjer bi bila vsaka narodnost vpoštevana in pripoznana.

6. Organizacija socialne demokracije je takšen poskus. Tu pride seveda predvsem v poštev gospodarski moment. Reakcija in organizacija proti mednarodnemu kapitalizmu.

Socialna demokracija postaja vedno bolj odločujoč faktor. Smo pred vprašanjem socializma. Vsak moderen in napreden človek mora imeti to vprašanje predelano. Ujasniti si je treba pojem socializma kot celotne teorije o družabni organizaciji in politični praksi.

7. Na eni strani imamo skrajni socializem: masa je vse — posameznik nič. Na drugi skrajni individualizem: posameznik je vse. Stirnerjev „Der Einzige“, Nietzschejev „Uebermensch“. Važno in težavno je razrešiti to vprašanje: ali socializem ali individualizem. Skrajno gotovo ne velja. Bodi le omenjeno, da družba ni organizem, kjer bi bili eni organi manj vredni kot drugi. Ni nobena biološka ali kemična sestavina, ampak zgolj psihološka zveza.

8. Že v početku sem govoril o evoluciji. Sprememba pa se more izvršiti ne samo počasi ampak hitro, hipno od mas zavestno povzročena. Tedaj govorimo o revoluciji.

Ali za revolucijo ali za evolucijo? In po tem, kakšno stališče zavzemajo stranke napram revoluciji, jih delimo na konservativne in (radikalne) napredne. Ne delati revolucije, ampak treba biti vedno pripravljen jo započeti.

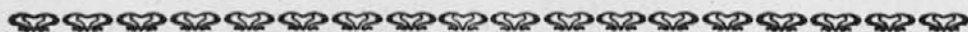
Kjer je politika, tam so tudi politične stranke. Programe in taktiko strank treba poznati.

9. Za politiko je tudi treba, da si razreši vsaj toliko, kolikor se da vprašanje: determinizma in indeterminizma. Vprašanje svobodne volje. Jeli naša volja svobodna? In v koliko je svobodna. Svoboda naše volje je relativna, ki pa zadostuje, da moremo npravno živeti. In s tem smo pri vprašanju razmerja etike in politike. Samo to omenjam, da globoki politiki, kot je Masaryk, odločno zavračajo vsak macchiavelizem in politični jezuitizem. Nelepa sredstva ne morejo k lepemu vspehu vesti.

Iz tega vsega je razvidno, koliko je problemov v resni in torej v znanstveni politiki. To bodi naša naloga: študirati politiko, ne pa delati politike. Ne politizirati, to ni nobena politika. Še je čas. Pripraviti se za življenje — to bodi naša deviza. Resnične in iz življenja vzete se mi zdijo besede Masarykove: ki jih je napisal v svoji knjigi „Česká otázka“: „Če nečemo, da bi bilo človeško življenje veriga posameznih epizod — in takšnega življenja človek, ki je le nekoliko bolj misleč in resen absolutno ne prenese — mora biti vse miselno in praktično delo zidano na gotov in trden filozofski temelj. Bodi si, da je ta temelj takšen ali takšen, toda vsak, ki v resnici misli, ga ima, ga mora imeti.“

In kadar bo to naziranje postalo prepričanje vsaj inteligentov — tedaj se bo morda začelo vresničevati Prešernovo prorokovanje.*)

*) Tovarišem srednješolcem, ki bi se zanimali za tozadevno literaturo svetujem: Gumpłowiczovo: Sociologijo, ter zbirko: Gesellschaft Bde. XIV./XV., XIV., XVI.; Janet: Zgodovina politične vede (nemški prevod.)



SLOVENCİ V 60 TIH LETIH S POSEBNIM OZIROM NA ULOGO DIJAŠTVA V NAŠEM JAVNEM ŽIVLJENJU.

(Po predavanju dr. Ivan Prijatelja.)

Najlepše desetletje za slovenskega zgodovinarja so 60 ta leta. Doigral se je veliki proces v našem narodnem življenju, preobrat na vseh poljih, katerega je povzročila in pospešila mladina, dijaštvo. Z gnevom je motril naše slabe razmere Levstik, posegel je vmes aktivno in postal političen kritik. Bičal je neizprosno nedosledno slovensko politiko (Tomanovo, Svetcevo i. dr.), pri tem pa bodril akad. mladino. Prvi odpor se je začel v domovini l. 1863. proti slov. poslancem v drž. zboru. Levstik jim je očital neodkritosrčnost in klerikalno neznačajnost. Začela sta izhajati „Slovenec“ in „Slov. Narod“, glasilo Mladoslavencev. Na Dunaju so l. 1867. pripravljali slov. visokošolci adresu zoper Tomana, ker je glasoval za konkordat.

Sedaj se je slov. vseuč. mladina začela zavedati svoje vloge kot bodoča voditeljica narodova. l. dij. shod 14. avg. 1868 naj bi dvignil načelno državno-pravno politiko. Na tem shodu je poročal Jurčič in predlagal društvo slov. Omladine za vse dijake svobodomiselnih načel. Slov. inteligenca se ne sme zavijati v klerikalni plašč. To je bil dan Levstikove žetve, bil mu je „najlepši dan“ njegovega življenja in vzpodbujal je mladino, naj ostane tudi v bodočnosti taka, „da bo današnji dan slov. naroda zgodovinski dan“.

L. 1868. so maturirali v Ljubljani Levec, Kersnik, Šuklje in dr. Imeli so sestanek v Šiški, kjer so se vršili navdušeni govori. Kmalu je pa zadela vse disciplinarna preiskava, ki je bila najbolj naperjena proti Šukljeju. Ko so prišli ti-le mladi ljudje na Dunaj, so začeli takoj misliti na ustanovitev slov. dij. društva na Dunaju. Ustanovila se je „Sava“, ki pa je kmalu nehala in se takoj rodila „Slovenija“. Vršila sta se kmalu I. in II. dijaški shod v Ljubljani. Na teh dveh shodih so se prvič proklamirala svobodomiselna načela. Sprejele so se resolucije za slov. vseučilišče, Šuklje pa je javno in odločno raztrgal klerikalni plašč.

Povsod je posegla mladina vmes in žrtvovala svoje mlade sile v prid domovine in napredka. Sodelovala je pri ustanovitvi „Južnega Sokola“, reorganizirala je „Slov. Matico“, ustanovila je v Ljubljani „Čitalnico“, iz katere se je razvilo „Dramatično društvo“.

Pričetek beletristike je delo mladih. Zbiral in vzgajal si jih je Stritar, Koseskega slava je zatemnevala in slavna so postajala imena Levstik, Jurčič, Sim. Jenko, Kersnik, Gregorčič.

Mladi so zmagovali na celi črti. Politično glasilo je bil „Slov. Narod“, beletristično in umetniško pa je postal „Zvon“, za katerega je poskrbel Stritar že l. 1867. s tem, da je organiziral vseuč. literarni klub na Dunaju.

Skratka: malenkostni oportunistem slov. klerikalnih poslancev je vzbudil mladino, ki se je začela pod narodnoradikalnim in svobodomiselnim pro-

gramom razvijati kot Mladoslavenci. Ker je politika absorbirala preveč narodnih moči, je storil Stritar kulturno delo s tem, da je poklical mladino na kulturno polje.*)

Dovolite mi sedaj, da apliciram nauke te dobe na ulgo dijaštva. S tem Vam pa nikakor nočem vsiljevati svojega mnenja. Prosim Vas samo, da vpoštevate to moje mnenje kot mnenje svojega starešine — od danes naprej sem namreč tudi starešina „Slovenije“. — Ravnokar razvita doba nam je pokazala, kako veliko in važno ulogo je igralo slovensko vseučiliško dijaštvo v javnosti. Tako je ravno dunajsko dijaštvo v dobi, ko je bila slovenska politika najbolj zavožena, dalo politikii nekako novo direktivo, da je dvignilo nekak ideal politike in zato tudi neumorno delovalo.

Nastopa Mladoslavencev (mladih Slovencev) se ne more razumeti, ako se ne jemlje v poštev početka tega gibanja na Dunaju. „Slovenski Narod“ kot glasilo te stranke je poklicala v življenje ravno visokošolska mladina. A ta mladina nam je ustvarila tudi našo lepo beletristiko.

V zadnjem času, v dneh, ki smo jih sami preživeli, je nastopila zopet neka mrtva točka v slovenskem javnem in kulturnem življenju. Tudi tu je nastopilo slovensko dijaštvo v mogočni struji. To gibanje je bilo narodno-radikalno gibanje. Jaz sem bil njegov oster kritik, ne iz slabega namena, ampak iz blagohotnega. Radi tega se mi je predbacivalo marsikaj, dolžilo se me je celo, da sem skriven pristaš klerikalcev.

Jaz Vam izjavljam sedaj jasno, da mi je to gibanje imponiralo, zato ker se je zopet enkrat postavila slovenska mladina na svoje noge, ker si ni dala od naših malenkostnih razmer ničesar diktirati in je začela na podlagi evropske perspektive nekaj čisto samosvojega. Ugajalo mi je predvsem njeno samostojno pozitivno delo, ki je obstajalo posebno v organizaciji društev, snovanju stikov med srednješolsko in visokošolsko mladino, v proučevanju narodne obrambe in razširjanju prosvete med prostim ljudstvom potom knjižnic in predavanj. Ravno tako mi je tudi ugajala ideja započeti našo znanstveno književnost.

Sedaj je nastala neka mrtva točka v tem gibanju. Bil sem priča zadnjih dogodkov, vsled katerih bi se lahko zazdelo, da je nastala za narodno-radikalno gibanje neka kriza. — To krizo bi jaz rad nekoliko ublažil. Ne imejte me radi tega za kakega „Beschwichigungshofrata“, ampak mislite si, da jaz gledam na to stvar s čisto drugega stališča.

Jaz Vam želim, da tukaj opustite vsako sumničenje zlasti osebno, in da gledate samo na cilje, ki Vas združujejo, da se zavedate, da živite v ravno tako važnem trenutku, kakor so živeli Levstik, Jurčič, Levec, Stritar in drugi, da pripravljate početek neke nove dobe in kot takim Vam bom nekaj svetoval: Obdržite si proste roke! Zakaj? — Ne zato, kakor bi Vam hotel odsvetovati iskati si mesta tukaj ali tam, ampak zato, da dobite dovolj

*) Toliko se nam je zdelo potrebno ekscerpirati prvi del govora, ki izide itak v VIII. zvezku Kersnikovih zbr. sp., ker je g. predavatelj nauke te dobe apliciral na ulogo dijaštva in je nato govoril o nalogi nar. rad. struje, kar prinašamo skoraj dobesedno. Op. uredništva.

prostora in moči za svoje lastno delo. Nam ni bilo še nikdar tako potreba temeljitega dela, kakor ga nam je danes treba. Nastala je namreč doba, ko je naše javno življenje prišlo v tako točko, da ne more več živeti z dosedanjimi gesli, ki so pač bila za svoj čas času primerna, a danes ne drže več. Mladoslovensko kulturno življenje, katero sem Vam tukaj slikal, se je danes tako izplitvičilo, da obstaja samo še v frazah, a vsake pozitivnosti nam manjka. To pozitivnost ste poklicani prinesiti v slovensko javnost Vi. A kako! — Na ta način, ako ostanete trdno zvezana falanga tudi v poakademičnem življenju.

Ko sem v zadnjem času govoril s prvimi Vašimi prvoboritelji tega gibanja, ki so že vstopili v praktično življenje in tudi v stranko, sem izražal svoje privatno mnenje, da se meni ne zdi prav, da so šli v stranko; radi tega ne, ker se morajo sedaj boriti za ideale in pozicije stranke, o kateri jaz sicer še ne računam, da bi bila posvečana poginu — „Slov. Narod“ bo obstojal, kakor obstoja n. pr. „Neue Fr. Presse“ tudi brez stranke in stranka bo obstojala, ako greste Vi vanjo ali ne, — ampak ginilo bode v tej stari stranki Vaše mlado navdušenje, Vaša mlada energija in poginili bodo Vaši cilji. Borili se bode več tudi Vi za kaj dobrega, toda ti cilji ne bodo več tako jasni, kakor so bili takrat, ko ste bili še v struji. Jaz mislim, da bi Vi delali za vse naše stranke, delali za svojo strujo. — Na kak način? — Vsemu našemu kulturnemu in javnemu življenju nedostaja temeljev. Celo gesla naša, celo cilji, za katere se borite, stoje takorekoč v zraku.

Videli smo danes, da so se n. pr. naši politiki, ko so sklepali državno-pravni program, nahajali v silni zadregi. Saj nimamo še sedaj nikakih študij o našem državnopravnem stališču v Avstriji. In še danes je vse, kar imamo v tem oziru, samo papirni temelj, časopisne fraze. V tem oziru se zlasti Vi juristi poglobite v naše državno-pravno vprašanje, preštudirajte program raznih avstrijskih strank. In ko bode prišli do tega, da se združimo s Hrvati, da pridemo v neko ožjo zvezo z njimi in z njimi stvorimo nekako ožjo skupino v Avstriji, potem zopet vprašajte, katero jugoslovansko stranko. Na ta način, kakor se je dosedaj formirala jugoslovanska vzajemnost, ne pridemo daleč. Tukaj je treba vstvariti neko realno zajednico. Naši klerikalci so to delo bolje umeli. Poskušali so raztegniti svoje denarne in druge organizacije na Istro in Dalmacijo. — Zavedajmo se mi, da smo mi veriga, ki veže zapad z vshodom in da v tej jugoslovanski vzajemnici ne smemo igrati vloge, katero nam je določil ilirizem: poginiti in pognojiti ilirsko njivo. Tipični zastopnik tega ilirizma je prof. Ilešič. To nam ne ugaja, on piše hrvatski, to je stari ilirizem. — Mi se moramo zavedati, da je naše ljudstvo v svoji masi za Čehi najbolj izobraženo in napredno ljudstvo v Avstriji. Tega se moramo vedno zavedati, in kot taki moramo priti v poštev.

Tukaj bi imeli lepo priliko, da se kdo poprime te naloge, premotri programe hrvatskih strank, naj prevdari, s katero stranko bi mogli mi hoditi, in potem naj vstvari takoj realno podlago, kako bi mogli mi stopiti v realno zajednico z njo, bodisi na polju trgovine, industrije, združništva itd.? Katero

realno podjetje bi nas moglo zvezati? Kajti, kar sloni na denarju, to drži. Dalje se je že tudi mnogo preiskovala naša zgodovina in tudi literarna zgodovina. A še do danes nimamo jasnega pojma o tem, kaj se imenuje ideja slovenskega naroda. Naj se torej naši zgodovinarji in etnografi pogloblje v pogoje našega življenja v preteklosti in naslikajo te pogoje v podrobni znanstveni razpravi, potem se bomo v tem obziru vsaj lahko sklicevali na nekaj, kar bo držalo. Glede srbske nagodbe n. pr. vlada pri nas splošna zmedenost. Nikakih jasnih pojmov nimamo o tem. Dalje mi niti ne vemo, kako živi naše ljudstvo, koliko eksportira, koliko importira. Na tem polju bo torej zopet treba zastaviti moči, preiskovati, kako živi naš kmet v enem kraju, kako v drugem, s čim se živi, kaj mu škoduje, kaj mu koristi. Le tako bomo prišli do jasnega, kako nam je ravnati v vseh važnih življenjskih vprašanjih. Naša politika, ko jo bomo delali potem, ne bo več visela v zraku.

Nadalje literarna zgodovina. V prvi vrsti pride sicer tukaj v poštev estetično vprašanje, v drugi vrsti pa tudi narodno. O našem ljudstvu je pisalo sicer že precej pisateljev, a do danes ne vemo, kakšen je pravzaprav duh našega naroda. Naj nam vsaj kdo razvije, kakšno je mišljenje, kakšen je duh našega naroda v zrcalu naših pisateljev. Potem se bomo vsaj lahko sklicevali na znanstveno precizno delo.

Tukaj ste Vi poklicani, da si razdelite uloge, da se posvetite vsak svojemu predmetu, da pišete na podlagi znanstvenih dedukcij in da pridete do tega, kar tvori idejo slovenskega naroda. Zato potrebujete veliko miru in časa. Ako pa bodete, ko pridete v življenje, krenili v stranko, Vas bo ta gonila s shoda na shod, da bodete agitirali za njena zastarela glasila. Vaša lastna hiša pa bo med tem raztrgana in bo kazala rebra in to bo Vašemu narodu v veliko škodo.

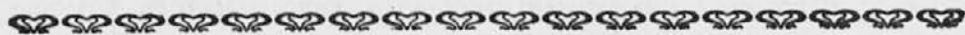
Jaz nisem proti nikaki stranki. Vse stranke tvorijo skupaj zanimivo in pestro življenje naroda; čimbolj je živahno politično življenje, tem bolj znamenje je to, da je narodova kultura diferencirana. Ampak glede na sedanjo prepirno dobo, ko mi Slovenci tako potrebujemo trdnih temeljev, Vas prosim in pozivljam, da ostanete sknpaj, da trdno držite skupaj in pripravite tak temelj, za katerega Vas je usoda ravno sedaj poklicala, saj se ravno sedaj posebno čuti pomanjkanje tega temelja.

Kje bodete objavljali svoje misli? Za sedaj že imamo nekaj publikacij: Izvestja muzejskega društva, Naše zapiske, Znanstveno knjižnico. Za take študije se bo tukaj za enkrat našlo prostora. Pozneje pa je treba, in to je moj glavni namen, ustanoviti resno, široko osnovano revijo in to bo mogoče ustvariti samo z Vašo pomočjo, ko stopite v socialno življenje in bodete imeli že nekaj kredita.

Tukaj bomo polagali temelj našemu javnemu življenju.

To so moje misli, ki jih apliciram iz ravnokar opisane dobe na sedanji čas. Opozarjam Vas še enkrat, da je čas resen. Pozabite na vse osebnosti in sklopite se z ozirom na jasne, lepe, visoke cilje, plemenite ideje. Delujte tiho v tem pravcu dalje. Smatrajte te misli kot misli enega izmed Vaših,

kot misli in želje Vašega starešine, na Vas pa je, da ne postanete stranka, ampak da ostanete struja, ki bo mogočno legla v slovensko zemljo in izkopala strugo novemu kulturnemu življenju."



MIRKO ČERNIČ:

NOVE SMERI.*)

Oj domovina, kdor te ljubi zdaj,
ljubiti mora s črnim gnevom v duši:
Kdor se naučil ni kot papagaj
besed svečanih, svete hrame ruši;
Kdor noče laži dvoriti lakaj,
je kot drevo, bolehajoče v suši.
Glej, smešna krinka, opičji obraz —
to boginja svobode je pri nas!

S temi besedami je naš Župančič označil dobo, ki je vladala pred desetimi leti v slovenski domovini. Z mladim pesnikom je tudi slovenska mladina spoznala položaj ter sklenila odpomoči tem neznosnim razmeram — rodila se je narodno-radikalna struja med slovenskim dijaštvom. Njen namen je bil: prenoviti slovensko dijaštvo, prepojit ga z modernim duhom in ohraniti njegove naravne sile, potom prenovljenega dijaštva preosnovati slovensko inteligenco, ki naj prinese narodu novo življenje, ga dvigne iz teme kulturne revščine in duševnega robstva k luči prosvete in svobode.

Kaj je dosegla narodno-radikalna struja do sedaj?

Slovenskemu dijaštvu je dala življensko vsebino: izginile so burševske razvade, ki so morale naše najboljše moči; večnih študentov ni več, le kak atavističen pojav tava še sempatje; dijaška romantika je legla k večnemu počitku, njeno mesto pa je zavzela zavest dolžnosti do sebe in do naroda. Dijaštvo je začelo delati: strokovno, ljudsko izobraževalno, narodno-obrambno. Blagodejne posledice se že kažejo vsepovsod: v doglednem času dobimo na vseh poljih javnega življenja domače strokovnjake, ker se je uvedel ekonomski princip pri izberi stanu; ustanovilo se je lepo število ljudskih knjižnic, narodnoobrambno delo je zavzelo mogočne dimenzije v doslej še ne doseženi intenzivnosti. S pravično ureditvijo dijaškega podpornišтва se je omogočilo povzdigniti število akademičnega dijaštva skoro za polovico.

Do prvega mejnika na svoji poti je prišla narodno-radikalna struja čila in čvrsta, za seboj četo mladih, inteligentnih borcev, v svesti si popolne zmage nad tedaj vladajočimi razmerami med akademiki.

Začela se je druga doba: krepka, z modernimi nazori prepojena inteligenca naj razžene meglo v domovini, prinese naj narodu novo življenje.

*) S to številko otvarjamo anketo o narodno-radikalnem vprašanju, in prinašamo zgornji članek kot prvega. Želimo, da se oglase tudi tovariši srednješolci, ne le visokošolci in starešine, tudi prijateljev naše struje ne bomo zavračali. Sem spada po vsebini tudi drugi članek.

In prve naše čete so hitele v domovino. S strahom in upom smo zrli za njimi, sledili vsakemu njihovemu koraku z največjo pažnjo. Preteklo je nekaj časa, o novem življenju ni bilo ne duha ne sluha. Razlagali smo si to kot brezvetrje pred viharjem, kot pripravo za koncentracijo sil, kot opazovanje moči nasprotnikove in njegovih pozicij. Toda naenkrat nas je iznenadila vest, da so naši ljubljanski starejšine vstopili v narodno-napredno stranko na Kranjskem. „Srce je prazno, sreče ni, nazaj si up in strah želi.“

In zatonilo je zopet leto dni po tem dogodku, ko nas je iznenadila druga novica, da so naši ljubljanski starejšine odpoklicali svojega zastopnika iz izvrševalnega odbora narodno-napredne stranke. Oddahnili smo se, misleč si: zdaj je počil obroč, starejšine so spet prosti, mogoče je skupno delo za skupne ideale. Prepričani namreč smo bili, da naši starejšine ne bodo hoteli brez besede in glasu v stranki opravljati službo postreščka, potem ko so eksperimentalno dognali, da z našimi „starimi“ ni nič, da je vsak kompromis ž njimi le zaviranje naravnega razvoja, ki se nujno vrši v tem, da kranjska liberalna stranka — idejno jalova, v svojih delih samomorilna, — s svojim truplom pognoji gredo, na kateri vzklije novo življenje.

In zdaj stopa pred nas sila važno vprašanje: Kaj sedaj?

Dokler so se naše vrste pričenjale in končavale v dijaštvu, je bilo vse zapopadeno v naši dijaški organizaciji. Po odhodu starejšin iz dijaških vrst pa je zadonel klic: narodno delo je nepopolno, če ni tudi politično. In zvesti novemu nazoru, so vstopili starejšine v liberalno stranko, ter s tem zrahljali temelje naše nadstrankarske struje. Ali naj tako ostane tudi v bodoče? Da si vsak voli svojo smer!

Ne! Zakaj to bo grob za našo dijaško organizacijo, ki nikakor ne more razumevati strujinega nadstrankarstva v tem smislu, da gre en del v politično stranko, celo v tako, ki je z vsemi našimi nazori o politiki in o narodnem delu sploh v prekem nasprotju. Kakor hitro stopajo starejšine v politično organizacijo, so vezi z nadstrankarskim dijaštvom pretrgane.

Vprašanje: kaj sedaj? se mora rešiti sporazumno med dijaštvom in starejšinami, če hočemo še nadalje ostati struja, ki mora biti enotna, če naj izvede to, kar si je vzela za svojo nalogo.

Enotnost struje naj se kaže na znotraj v enotnem, vsestranskem, akademskem in poakademskem programu, na zunaj pa na enotni, trdni organizaciji. Enotni program prinese jasnost kakor tudi disciplino za vse in za vsakega. „Kjer ni doslednosti in določnosti, tam postane misel omahljiva, družba razpade na stranke in frakcije, in nazadnje pride npravni propad, kajti ni npravnosti brez trdnega prepričanja“, trdi prof. Masaryk. Francoski zgodovinar Denis pa mu sekundira: „Zmešnjava programov in nejasnost idej imate za posledico lahke značaje, ki skrbe samo za „svojo gmotno korist“.

Da sporazumno rešimo problem enotnega programa in enotne organizacije, naj vsako naših akademičnih društev kakor tudi starejšinska skupina

izvoli poseben programatski odsek, ki se pečaj z revizijo našega programa. Ti odseki naj prirejajo v letnem tečaju predavanja, v katerih naj se temeljito preštudirajo in predebatirajo sledeča vprašanja:

1. narodnostno (pojem narodnosti, razvoj, sedanje umevanje; avstrijske narodnosti; slovenska narodnost v slovenskih strankah; slovansko ter jugoslovansko vprašanje; narodno šolstvo; narodna avtonomija; obrambno delo i. t. d.);

2. verstvo (verstvo in vere, njihov socialni in kulturni pomen; versko vprašanje med Jugoslovani; vera in klerikalizem itd.);

3. gospodarsko (industrijski, agrarni, zadružniški problem; gospodarsko stanje v Slovencih itd.);

4. socialno (kmetstvo, delavsko, dijaško, žensko itd.);

5. politično (socialno-demokratska, krščanska socialne in nacionalne stranke sploh, v naši domovini posebej; naše razmerje do njih; politična bodočnost narodno-radikalne struje);

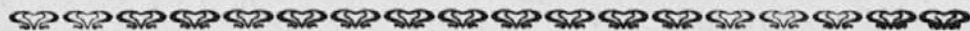
6. organizacija (dijaška in poakademska), sredstva in pota, po katerih pridemo do svojih ciljev.

Te točke se imajo preštudirati vsestransko, iz natančnih študij naj se napravijo dedukcije in kot predlogi za naš program predložijo skupnim programatičnim odsekom vseh naših organizacij, ki naj doženo, kaj nas družijo in kaj loči. Konec tega skupnega posvetovanja naj tvori IV. narodno-radikalni shod o velikih počitnicah, ki se pečaj izključno s programom in ga kodificiraj, da pridemo na ta način do jasnosti in enotnosti.

Na soglasno inicijativo občnega zbora „Slovenije“ otvori „Omladina“ anketo o narodno-radikalnem vprašanju, v kateri naj pridejo do besede starejšine zlasti starejših generacij, ki naj nam obrazložijo svoje praktične izkušnje in nas opozore na to in ono, kar bi mi utegnili prezreti. Tako upam, pridemo potom temeljitih študij do popolne jasnosti, na ta način se odstranijo nesporazumljenja, ki so se vgnezdila med nas, na kar se začne na enotnem programu in v trdni organizaciji plodonosno delo.

Dobro vem, da nas čaka mnogo truda, nemalo razočaranja — a mladina hoče z Župančičem:

Moja mlada moč
naj razvije, naj razmahne krila,
naj premaga noč!



FRAN KS. ZAVRNIK:

O ŽIVINOZDRAVNIŠKI VISOKI ŠOLI NA DUNAJU. *)

Živinozdravniške visoke šole v Evropi so nastale vsled pogubnih kug, ki so razsajale med govedom v 18. stoletju. Čutila se je potreba izvežbanih

*) Zgodovinske podatke mi je dal radevolje na razpolago sekreter visoke šole. *Pis.*

lečnikov za domače živali. Prva je bila Francoska, ki je organizirala živino-zdravniško šolo v Lyonu l. 1761. Marija Terezija je poslala l. 1764. komisijo treh mož v Lyon, ki bi naj preštudirala statut šole in potem ustanovila v Avstriji enako. To se je zgodilo po 3 letih. Prvotno je bila šola, bolj vojaška podkovska šola, dostopna le vojaškim osebam. Bil je to le dveletni kurs. V prvič jo je reorganiziral kirurg Wolstein 1776. Zidalo se je novo poslopje, ki še danes stoji v tretjem okraju, priklopila se je bolnica, dovolil vstop tudi nevojakom. Izučili bi se naj za vojaštvo kovači in mazači (kuršmidi), za civil pa živinozdravniki in podkovniki. Učni red se je povečal, študij se je določil na dve leti. Učiteljski zbor se je pomnožil za 2 civilista.

Vojaški komando preneha nato 1812. za 40 let. Šola se priklopi medicinskemu oddelku univerze. Temu sta mogoče pripomogla tudi 2 civilna učitelja zgoraj omenjena. Učni red se prilagoduje faktičnim potrebam in tudi kategorijam učencev. Obstoja: enoletni kurs za navadne kovače, enoletni za kmetovalce, kurs za častnike, jezdece in klevarje, poseben kurs za kuge in vet. pol. naredbe za medicince, nadalje kursi za lovce, mesarje itd.; študij za prave živinozdravnike se določi na 2 leti. Izpit je treba polagati pred dekanom medicinske fakulte.

S tem je bil dovoljen študij nezdravnikom. 1853. se zopet loči šola od univerze in pride pod vojaško komando. Za dijake se zahteva tretja normalka. 1857. se reorganizira vojaško veterinarstvo. Civilni poslušalci morajo imeti nižjo gimnazijo ali realko, študij traja 3 leta, za zdravnike 2 leti. Učni red se poveča, diploma se dobi po strogi končni skušnji.

1871. izide novi vojaški organizacijski statut, ki še danes velja v nekaterih točkah, v kolikor se niso spremenile po najnovejših določbah. Doseglo bi se naj: v prvi vrsti vzgojiti živinozdravnike za vojsko in civil. V podkovski šoli, ki je spojena s šolo, bi se naj izurili dobri kovači. Bolnica sprejema vsakovrstne domače živali v oskrbo in zdravljenje. S tem bi se naj gojila vsestransko veterinarska znanost. Šola je podrejena v vojaškem, administrativnem in ekonomičnem oziru državnemu vojnemu ministerstvu. Vodijo jo vojaški poveljnik in „učni direktor.“ V tem letu in sledečih se je razvila šola do iste mere in popolnosti, katero si je kazala z majhnimi izjemami, ki jih takoj navedem, do predlani. Učiteljsko osebje je obstajalo iz 6 profesorjev, tem so se prideli 3 asistenti in 5 adjunktov.

Šesti razred gimnazije ali realke se zahteva z letom 1886, učna doba se razširi na 4 leta 1888, i za civilne i za vojaške poslušalce.

1897. se določi postavno ime „C. in kr. vojaški živinozdravniški inštitut in živinozdravniška visoka šola na Dunaju,“ „Učni direktor“ dobi naslov rektor. Značilno je kako se je razvijal ugled in socialno stanje živinozdravniškega stanu. 1766. je razglasil dvorni vojni svetnik: „Niemandem erwachse aus der Zergliederung der Tiere ein Nachteil an seiner Ehre.“ Zadnja desetletja prejšnjega stoletja pa je postal živinozdravniški stan popolnoma ravnopraven z drugimi in kmalu se bo menda njegova potreba in ugled dvignil nad druge. Na Kranjskem o tem dvomim, če bo deželni odbor pospeševal mazaštvo. Toda o tem drugod.

Za ravnokar omenjeno je imela smisel celo vojna in učna uprava, kar je pokazala s tem, da je zahtevala 1897. za poslušalce maturo. Leta 1905. se spremeni naslov v „C. in kr. živinozdravniška visoka šola na Dunaju“, ki se kmalu izpremeni v „C. kr. . . .“

Ugodno leto v razvoju naše šole je 1908. Dijaštvo doseže v tesni zvezi z učiteljskim zborom in v medsebojni slogi, ne boječe se niti vojaških bajonetov, doktorat. Prinese nam to leto tudi energičnega rektorja, kateremu je prva skrb razvoj naše visoke šole. V primeri z majhnimi sredstvi spremeni stare luknje v poštene prostore. Najnovejša pridobitev je volitev rektorja na dobo dveh let, kar je zopet precejšen korak izpod komande, pod finančno in poljedelsko ministrstvo bomo difinitivno prišli z vstopom v novo visokošolsko poslopje, kar se je že sklenilo v principu v ministrskem svetu 18. vinotoka lanskega leta. Treba je torej novega poslopja in selitve.

Če se šola zida na drugem prostoru, nego je sedaj, kar je skoro gotovo, se mora tudi zidati nadomestne prostore za vojaške učencekovače in poslušalce. Svota za to zidavo bi znašala $1\frac{1}{2}$ milijona kron, kar je precejšnja sporna točka. Prostor, kjer stoji sedanja šola, bi se izpečal (kvadratni meter po okroglo 163 K) za 7 milijonov kron. Za novo šolsko poslopje bi preostajalo 5 milijonov. Prostor je že pripravljen, ne more ga pa najti vožno ministerstvo za svoje zgoraj omenjene potrebe in s tem se tudi vsa stvar zavlačuje.

Za novo šolo se potrebuje najmanj 80.000 m^2 , sedaj jih ima le 43.000. Načrt je že dogotovljen in čaka udeležitve.

Da je treba velikih prostorov in nujno treba, par primerov: Razen medicinske klinike nima nobena stolica zadostnih prostorov. Še tej se bode nekaj odvzelo za novo se snujočo stoličo za bakterijologično higijeno. Pigijologična nima prostora za praktikum, ki samo radi tega odpada, kemija je brez sobe za tehtanje, stolica za porode je brez operacijske dvorane, nova goveja klinika ima le en kotichek. Znanstvene zbirke da bi skoro shranjevali na podstrešju.

To so menda precejšnji vzoki, ki bi zamogli pospešiti dobavo novih prostorov.

Bojimo se, da bo zopet treba dijaštvu poseči vmes, predno se naše uprave streznijo. Na roke jim preveč idejo konservativni Poljaki v Lvovu.



SLOVENSKO VSEUČILIŠKO VPRAŠANJE.

»Delo« za slovensko vseučilišče. V zadnjem zasedanju goriškega deželnega zbora se je stavil predlog za ustanovitev italijanske pravne fakultete v Trstu, za katerega so glasovali tudi slovenski klerikalni poslanci (liberalnih ni bilo zraven, ker so se odpovedali mandatu). V ozaljšanje svojega koraka so stavili predlog, naj se vlada pozove, da „čimprej“ ustanovi pravno fakulteto tudi v Ljubljani, za katerega so glasovali v odmeno tudi italijanski poslanci. S tem svojim postopanjem so slovenski poslanci zatajili stališče,

ki ga je zavzela jugoslovanska državnozborna delegacija na predlog dr. Šušteršiča, da italijansko vseučilišče ne sme priti v Trst pod nobenim pogojem, a glede katerega drugega italijanskega kraja se zahteva junktim z ustanovitvijo slovenskega vseučilišča v Ljubljani. Radovedni smo, kaj porečejo slovenski državni poslanci, da goriški klerikalci doma zataje celo slovensko delegacijo na Dunaju. — Naš kranjski deželni zbor se v vseh svojih dosedanjih zasedanjih ni niti z besedico zmenil za slovensko vseučilišče, odtegnil pa je nekemu slovenskemu doktorju, ki se pripravlja za docenturo na slovenski univerzi, štipendijo, ki jo je ustanovil deželni zbor l. 1898 za tiste, ki se zavežejo prevzeti profesorsko mesto na bodoči slovenski univerzi. Deželni zbor ni niti najmanj obračunal za to z deželnim odborom. — Kdaj pridemo pri takem delu slovenskih „politikov“ do svojega vseučilišča, si lahko vsak sam misli. Zanima nas, kako stališče bo zdaj zavzela jugoslovanska delegacija na Dunaju pri razpravi o italijanski pravni fakulteti, ki pride po Bienertovem in Pattai-jevem zatrdilu v kratkem na vrsto.*)

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

»Slovenija«. Predavanja: Tovariš phil. M. Šmalc predava o Maupassantu, njegova predavanja obiskujejo člani s tem večjim veseljem, ker vpleta vmes tov. predavatelj vse, karkoli nam zamore razsvetliti življenje in bitje najkulturnejšega francoskega naroda na svetu. Z ozirom na nekak „Sturm und Drang“, ki se kaže posebno letos v naših vrstah, je povabil izobraževalni odsek gospoda dr. Ivana Prijatelja, naj on z ozirom na sedanje razmere in naša stremjenja kaj primerne predava. Gosp. starejšina se je odzval z veseljem našemu povabilu in 25. februarja je predaval v prostorni dvorani „Pri Mataloniju“ ob veliki udeležbi naprednih slovenskih in slovanskih društev in divjakov o kulturnem in političnem življenju Slovencev v 70 letih s posebnim ozirom na vpliv tedanjega visokošolskega dijaštva, zlasti dunajskega (Levec, Stritar, Šuklje, Kersnik, Jurčič, Levstik) na vratolomne tedanje politike. Pokazal je, kako je dalo dijaštvo smer izhoda iz tega kvasa, kako so iz tega gibanja izšli Mladoslavenci in to je primerjal s sedanjo dobo ter v toplih besedah, skrajno zamišljenem govoru pokazal narodno-radikalnemu dijaštvu cilje, katere naj zasleduje, pokazal nalogo, katero stavi tok časa nanj. Odbor „Slovenije“ si šteje v prijetno dolžnost, izreči gospodu starejšini tem potom najtoplejšo zahvalo za njegove prijateljske in možate besede.

Rekonstrukcija odbora »Slovenije« se je vršila na izrednem občnem zboru 19. februarja in sicer: predsednik: tov. med. Mirko Černič; podpredsednik: tov. jur. Ivan Sajovic; tajnik: tov. med. Fran Zupan; blagajnik: tov. jur. Jurij Štempihar; knjižničar: tov. jur. Stanko Virant; arhivar: tov. jur. Fran Lokar; gospodar: tov. jur. Jože Cepuder. Namestnika: med. St. Ruprecht, med. Drago Vidmar. Pregledniki: tov. vet. Fran Ks. Zavrnik, med. Ivan Raišp, jur. T. Grum.

*) Ravno smo čitali, da zavzema „Slov. klub“ in „Zveza“ svoje prejšnje stališče, radovedni smo le, kako hočejo to izvesti v praksi. *Op. ured.*

Starejšine »Slovenije« so postali nadalje (glej zadnjo številko): gosp. dr. Fran Kidrič, g. dr. Ivan Prijatelj, oba na Dunaju. — Poverjenik „Slov. Matice“ je tov. jur. Ivan Sajovic.

»**Adrija**«. Izobraževalno delo v našem društvu se goji prav intenzivno. V manjšinskem odseku je predaval dvakrat Čeh dr. Štumpf „O ljudskem štetju in nemški praksi pri zadnjem ljudskem popisovanju“. V izobraževalnem odseku je imel dvojno predavanje tov. Kramar: O dualizmu in avstrijski osnovni zakoni; tov. dr. Lah: Duševna in gmotna kultura. Vršil se je tudi debatni večer o programu „Zveze jugoslovanskih društev v Pragi“. V kratkem predava tov. dr. Lah: K novemu pojmovanju Levstika in dr. Bogumil Vošnjak: Aforizmi o socializmu.

»**Radogoj**« je imel 19. svečana občni zbor. Iz poročila blagajnikovega posnamemo, da je imelo društvo v preteklem letu 7568 K dohodkov in 6074 K stroškov. Prosilcev je bilo 76, izmed katerih se je ugodilo 42 tim. Vse društveno premoženje znaša 44.366 K. Predsednikom je bil izvoljen župan Hribar. — Dohodki bi se mogli zvišati, ko bi se spominjali nekdanji podpirani svojega podpornika — društva. F. K. Z.

Promocija. V četrtek 10. t. m. se vrši na dunajski univerzi slavnostna promocija tov. starejšine „Slovenije“ Milko Brezigarja doktorjem prava. Iskreno čestitamo.

SLOVANSKO DIJAŠTVO.

Akademická Knihovna in Čítárna. — V „Akademičnem domu“ v Pragi, o katerem sem v zadnji številki „Omladine“ govoril, sta dve važni inštituciji, okrog katerih se danes vrti življenje češkega in sploh slovanskega dijaštva v Pragi; knjižnica in čitalnica. Zgodovina prve je slična oni Doma. Razvila se je iz „Rečnický a čtenářský spolek“, ki je bil ustanovljen 1849. l. V začetku je štela 300 zvezkov in jeden prvih knjižničarjev je bil Lindner. 1858. je doseglo število knjig 4011. Neprestano se je izpopolnjevala do leta 89, ko je bilo društvo uradno razpuščeno in je vse imetje pripadlo praški občini. To je bil hud udarec za dijaštvo. Knjižnico je skušala dobiti „Slavija“, dijaško društvo, ki je imelo tudi svojo lastno knjižnico. 1891. leta je imela „Slavija“ že 4000 zvezkov, zapustil še ji je istega leta Neruda svojo knjižnico broječo 2500 knjig. Zdelo se je, da zmaga „Slavija“ in postane središče dijaštva, toda 3 leta pozneje jo razpusti oblast, arhiv zapleni policija. Nanovo ustanovljeno društvo z istim imenom ni uspevalo vsled notranjih preprirov. To priliko porabi Dům in ustanovi svojo knjižnico. Mestna občina mu da knjižnico iz leta 89, dobi tudi knjižnico po „Slaviji“. Na tej podlagi se je začela knjižnica izpopolnjevati, sestavili so se katalogi. Število izposojenih zvezkov je doseglo že v začetku 15000, od vinotoka 1908 do svečana 1909 celo 14600. Število knjig znaša sedaj 26500 urejenih in 10000 neurejenih, za leto dni torej okroglih 37000 in bo vršila poleg vseučiliščne in muzejske knjižnice najvažnejšo nalogo v samoizobrazbi praškega slovanskega dijaštva. — Nemška enaka knjižnica je štela po 59. izvestju 1907 — 55471 za 529 članov. — Čitalnica obstoji 13 let. Imela se je takoj v začetku boriti s hudimi neprilikami. Članov je štela malo, v prvem tečaju le 170, v drugem 268, čeravno je davala na razpolago 240 listov in revij, katere je kmalu pomnožila na 350. Tretje in četrto leto se je kuratorij najbolj trudil stanje čitalnice dvigniti, vendar je bilo vse zastoj in delovanje je padlo v petem letu do ničle. Temu je bila menda kriva tudi organizacija: čitalnica ni bila le v prvotnem pomenu, vršila bi se naj tudi predavanja in razgovori, kar se je skoro vedno razbijalo radi različnih političnih nazorov med dijaštvom.

Odkar je čitalnica opustila slednje, se je jela krasno razvijati. Število članov je narastlo na 1400. Za bori dve kronici na leto ima vsak dijak na razpolago več nego 500 listov: slovanskih, nemških, francoskih, angleških in esperantskih. Dražje in važnejše revije so shranjene pri kustosu, ki še izposojuje tudi Ottův Slovník Naučný, razne besednjake in druge pomožne knjige. — To so inštitucije, ki so lahko ponos češkega dijaštva, ki vabijo slovanske, zlasti slovenske visokošolce v Prago. *Rado.*

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

Iz tržaške državne gimnazije se slišijo zopet pritožbe o pristranskem klasificiranju in napeljevanju dijakov k rabi nedovoljenih sredstev pri raznih nalogah. Tudi o brezuspešnosti pritožb se nam poroča. Nerednosti se godijo od nemških profesorjev. Prosimo, da se nam poroča o posameznih slučajih, ker zbiramo gradivo za javnost in merodajne kroge.

Na celjski višji gimnaziji ima Eisner, profesor nemščine, čudno metodo pri pouku svojega predmeta. Ob prvem tečaju je dobilo do 50 slovenskih dijakov dvojko v nemščini. Ker je slovensko časopisje to objavilo, se je izrazil profesor baje proti svojim učencem: „In če me ti umazani slovenski (rabil je psovko „windisch“) listi še tako napadajo, jaz ostanem pri svoji metodi.“ Tako torej! Prof. Eisner ima že kar določeno metodo, za iztrebljanje slovenskih dijakov iz celjske višje gimnazije. Nekateri slovenski listi pišejo, da diši to po maščevanju. Ako uvažujemo trditev nekega mariborskega lista, da je Eisner zaradi tega tako hud na slovenske dijake, ker ga je tožil neki okoliški kmet za neplačano mleko, nam je stvar jasna. Upravičena tožba slovenskega kmeta vzbudi v „olikancu“ maščevalnost in sklep uničiti in iztrebiti iz gimnazije slovensko dijaštvo. Iz dejstva diha mržnja in sovraštvo do izročeni mu dijakov, katerim dolguje učitelj naklonjenost, blagohotnost in prijateljstvo. Le učitelj, ki čuti z dijakom, mu zamore biti tudi prijatelj in vzgojitelj. Na tej gimnaziji so izročeni dijaki skoro popolnoma nemškim profesorjem, kateri se brigajo pač za nemške privandrance, slovenskih domačinov pa ne marajo in jih zatirajo kar po določeni metodi. Iz srca pomilujemo tovariše srednješolce, ki so žrtve nemškega nasilja. Dijaki niso sami krivi slabih uspehov. Dober učitelj ima učenca v oblasti, naredi lahko iz njega dobrega pa tudi slabega dijaka. Seveda profesor alkoholik in naroden sovražnik je pač nezmožen za uspešno poučevanje in kakor dejstvo kaže, sploh za trezno sodbo. — Nemški listi poročajo o samomorih dijakov vsled slabih uspehov ob prvem tečaju in zahtevajo razbremenjenje dijakov in preustroj pouka. Odpravila se je tortura, zakoni prepovedujejo trpinčenje živali, na zavodih, ki so namenjeni napredku in kulturi, se pa tira dijaka do obupa in naravnost ubija našo narodno mladino. Nemci se zgražajo nad preobloženjem dijakov z gradivom, mi se zgražamo nad nemškimi mučitelji in zahtevamo v prvi vrsti odstranitev nemških srednjih šol in nemških učiteljev iz slovenskega ozemlja. Naš prvi cilj pa naj bo slovenska višja gimnazija v slovenskem sedaj sicer še ponemčurjenem Celju!

22. svečana se je vršil 3. roditeljski večer na II. državni gimnaziji v Ljubljani. Predaval je predsednik društva „Abstinenc“ g. I. Kalan „O tekočih sovražnikih“. Obisk je bil jako povoljen, tudi od dijaške strani.

Nemška dijaška kuhinja v Mariboru je podpirala v prvem tečaju 22 dijakov, med temi 10 učiteljskih. Večina se uči slovenščine, zlasti slednji. To zabeležujejo Nemci z veseljem.

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

A. S. Puškin: Jevgenij Onjegin. Poslovenil dr. I. Prijatelj. Puškin (1799 – 1837) rojen v Moskvi, po materi afrikanskega rodu. Francoski vzgojen je pisal prve stihe v francoskem jeziku, kakor Preradovič v nemškem. Pozneje se je docela otresel tujega vpliva, edino Chenier (grškega pokolenja) mu je ostal drag. Uslužben v vnanjem ministrstvu je živel precej ohlapno in veseljaško. Radi prevelike svobodomiselnosti ga je vlada poslala za par let na jug. Med potjo se je potikal nekaj časa s cigani... Veliki pesnik je padel v dvoboju z nekim francoskim izseljencem. Puškin je spisal dokaj proze in stihov; chef-d'oeuvre njegov pa je „Onjegin“ (1823–31). Ta roman v verzih obsega devet poglavij (prim. devet Muzl), kjer nam poet opisuje življenje mladega blaziranca Jevgenija Onjegina. Ravno ko je sit mestnega življenja, mu oče obuboža, toda umre bogati stric, po katerem Onjegin podeduje precejšnje imetje in bivanje na deželi. Tu zahaja v družbo jare gospode, predvsem k Lárinskim, ki imajo dve odrasli gospodični. V mlajšo Olga je zaverovan sanjarski stihotvorec Lenskij, starejša Tatjana pa piše indiferentnemu Onjeginu strastno pismo — toda brez uspeha. Vsled male jezice na Lenskega koketira Jevgenij na neki soareji z njegovo nevesto, kar privede dvoboj in poetovo smrt. Olga gre kljub temu kmalu zamož, lepo Tatjano pa odvedejo napol po sili

„v Moskvú, na jármarku nevěst“.

Tukaj jo po letih sreča kot knjeginjo Onjegin, ki se je klatil dolgo po tujini, in goreče vzljubi njo, ki jo je nekoč zavrzel. Tatjana sicer še ni bila spremenila svojih čustev napram njemu, vendar ga odkloni, ker ji njeno novo stališče in čast ne dovolita drugače. Umotvor je zanimiv ne samo z umetniškega stališča, ampak tudi zato, ker nam podaja sliko ruskega višjega sloja pred slabimi 100 leti. Kakor se odraža veliki nebes v mali kapljici vode, tako odseva iz „Onjegina“ verna podoba ruskega polsveta v njegovih tipičnih reprezentantih. Prezgodaj nasičeni mladiči, ki sejejo gorje po svojih potih; senzitivni in bolehaljoči boëmi; neizprijene krasotice kraj prešernih koketk; mestni demimond poleg vélikega sveta — to je bogata galerija, ki je razpostavljena pozornemu pogledu. Pisatelj, ki je naredil dokaj ovinkov pri pripovedovanju, je po Byronovem vzgledu ožigosal s humorjem in satiro mnogo senčnih strani in kulturnih zaostalosti tedanje Rusije. Slike so tem resničnejše, ker je avtor marsikje lahko izkoristil — avtoanalizo. Prevod je oskrbel dr. Prijatelj, znani veščak v ruskem slovstvu; težko, da bi bile čegave druge roke izvršile nalogo na enako zadovoljiv način. Natančno in bogato znanje slovenščine se kaže skozi celo poemo; zrimati obsežno knjigo kratkih jambskih vrstic, ne da bi se oddaljil od izvirnika, priča o vestni vstrajnosti. Priklopljena je jako vporabna študija o Puškinu in njegovem romanu od prevajalca. Iz terminologije bo marsikomu tuj izraz *ro g o n o s e c* (varani soprog, rohatý manžel), poleg drugih še *s v a h a* (milejša beseda za rufijanko, zvodnico) in *o d k a z* (negativni odgovor pri snubitvi), ne da bi s tem odrekal tudi pojmom eksistenco tudi pri nas! Radoveden sem, da-li ne moremo Slovenci izhajati brez „šminke“, morda bomo zadovoljni z belilom, ličilom in podobno mažo? Pripomni naj se še, da se nekam čudno glasi verz na 51. str.: „na glupem tem nebá zasloni“. Original ima menda: „na etom glubom neboskloně“. Toda podobno brskanje nam zna nakopati Dehmlovo obsodbo, češ, da je kritik kakor žolna, ki najde črva v najlepšem hrastu. Hrast pa bo vendar kljuboval vsem vihram.

N. K.

T. G. Masaryk je obhajal 7. t. m. šestdesetletnico. O njem več v prvi številki naslednjega letnika, ki bo njemu posvečena. Sedaj mu le želimo duševne in telesne čilosti na mnoga leta!

VESTNIK ZA LJUDSKO IZOBRAZBO.

»Prosveta« je priredila 7. t. m. javno predavanje „O Masarykovih življenskih nazorih“; predaval jurist Radovan Krivic. V prihodnji številki prinesemo celotno predavanje.

V »Akademiji« bode predaval za Ljubljano koncem tega meseca tov. Mirko Černič „O razvoju človeka“. Predavanje, ki ga je že imel tovariš ob ogromni udeležbi v Trstu, spremlja s skioptičnimi slikami, kar naredi vso težavno stvarino umljivo za vsacega priprostega človeka.

Izlet »Prosvete« med Jugoslovane. Predlanski izlet v Prago se je dobro obnesel. Sam sem slišal zatrjevanja tovarišev, ki so izražali svojo hvaležnost „Prosveti“ za prirejen izlet. Letos se vrši v Zofiji slovanski kongres in shod slovanskih zdravnikov. Sploh stopa zadnji čas vedno bolj akutno jugoslovansko vprašanje v ospredje. Jugoslovani se poznamo med sabo bolj po pisani besedi. Treba je, da se natančneje spoznavamo s potovanjem. To radi gmotnih razmer ni vsakemu dano. Skupine pa lažje dosežejo razne ugodnosti. Radi tega naj letos skuša prirediti „Prosveta“ izlet v Zofijo. Glede vožnje upam, da bi se dale doseči marsikatera ugodnosti in tudi glede prenočišč. Potovanje bi naj bilo skozi Zagreb in Belgrad. Tako bi se primerno času izletniki pomudili v teh dveh stolicah in si ogledali znamenitosti. Nazaj bi se eventuelno lahko podali tudi skozi Bosno. Natančneje seveda naj sestavi in določi odbor „Prosvete“, ki se naj o tem posvetuje o velikonočnih počitnicah, ko bo več tovarišev v Ljubljani o priliki eksekutivne seje. To je moja skromna želja in morda marsikaterega tovariša.

Fran Ks. Zavrnik.

RAZNO.

Hoferjeve slavnosti. Čudni so res časi pri nas na Slovenskem. S pompom slavimo velikane-tujce (Schillerjeve slavnosti), na svoje se komaj spomnimo. Samo ob sebi umljivo je, da se bodo Nemci navduševali za svojega Hoferja, — saj so ga proslavljali po celi Avstriji in pod to krinko tudi hujskali proti Slovanom — a da se ga mora proslavljati na naših ljubljanskih srednjih šolah, je že odveč. Nemška zgodovina nam tiči itak v mesu in krvi, četudi nam tupatam predava na naših srednjih šolah zgodovino Slovenec. Mogoče se bo že kmalu tudi Bismarck slavil, saj je bil mož na svojem mestu . . .

Albin Prepeluh in narodni radikalizem. Neki Albin Prepeluh misli, da seznanja Hrvate s „Socijalizmom med Slovenci“ tudi s tem, da črni narodni radikalizem. V „Kolu“ „M. H.“ V. knjiga 1909, stran 190. pravi: „Kaj pa drugih učenih stanov socijalna vprašanja? Tudi tu imamo gibanje, ki je sedaj še nejasno in ki se hoče za sedaj izražati v meglenem narodnem radikalizmu. Ne sme se prezreti, da tiči v tem gibanju marsikaka osebna politiška ambicija in nekoliko mode.“ Ko bi pisal na tak način kak zakoten listič, katerega duševni očetje so à la-hoc pisatelj, bi se ne trebalo čuditi. Zameri pa se to lahko „Hrvatski Matici“, ki ne poskrbi, da bi razpravljali enaka vprašanja možje, ki so nalogi kôs. Gosp. Prepeluhu pa bi za sedaj svetoval priti med narodne radikalce, njihova načela proučevati in jih soditi po njihovem delovanju. To bi bilo radikalno pa brez megle . . .

Resnicolj



»Podpornemu društvu za slovenske visokošolce na Dunaju« so dalje poslali sledeči p. n. dobrotniki: **175 K**: darovale dame slov. akad. plesa 5. febr. v Ljubljani; **po 100 K**: klub naprednih slovenskih dijakov v Celju, posojilnica v Celju in v Mariboru; **po 50 K**: sl. županstvo Zagorje ob Savi in neimenovan v Ljubljani; **40·22 K**: nabral gosp. dr. J. Červený, Cerknica; **30 K**: sl. županstvo Litija; **po 20 K**: dr. Janko Babnik, c. kr. dv. svetn., Dunaj, Martin Colarič, Ljubljana, Anton Delles, c. kr. ravn. pom. urada, Trst, Fran Dolenc, Stara Loka, Martin Jurkovič, dekan, Ljutomer, Fran Majdič, Jarše, dr. Ivan Pekolj, dež. sod. svetn. v p., Dunaj, ga. Seidl, Novo mesto, Al. Vodnik, Ljubljana, dr. Drag. Treo, odv., Gorica, Mestna blagajna v Idriji, Posojilnica v Slov. Bistrici in v Trebnjem; **16 K**: Ignacij Guntar, c. kr. notar, Ribnica; **15 K**: Fran Kadunec, prof. na deželni višji realki, Banjaluka; **12 K**: Iv. Vrhovnik, trnovski župnik, Ljubljana; **po 10 K**: dr. Janko Benedik, Bled, dr. Fr. Göstl, vod. dež. blaznice, Studenec, And. Jakl, tovarnar, Rupa, dr. Jos. Jelenc, Dunaj, dr. Fr. Kos, c. kr. prof., Gorica, dr. Otmar Krajec, Ljubljana, dr. Vek. Kukovec, odvet., Celje, R. Marenčič, trg., Kranj, Fran Matejčič, c. kr. dež. šol. nadzornik, Trst, Martin Ogorevc, Konjice, Tomo Pavšlar, Kranj, Anton Peterlin, c. kr. prof., Ljubljana, Ivan Petrič, c. kr. inž., Dunaj, dr. Anton Pavšič, c. kr. sod. svetn., Trst, dr. Alb. Poznik, c. kr. notar, Novo mesto, Ant. Reich, c. kr. ravn., Ljubljana, dr. Izo Rega, zdravnik, Komen, Fr. Roblek, drž. posl., Žalec, dr. Fr. Rosina, Maribor, Jos. Rotner, c. kr. sod. svetn., Vransko, dr. Matija Schmiermaul, Rajhenburg, Ferd. Seidl, Gorica, dr. Gvid. Srebre, Brečice, K. Šavnik, Kranj, Ivan Šepic, Konjice, Iv. Škarja, dež. tajn., Ljubljana, M. A. Ternovec, c. kr. dv. svetn. v p., Trst, Anton Trevn, Jesenice, dr. Pavel Turner, Maribor, Ivan Valenčič, Trnovo in sl. županstvo Poljane nad Škofjo Loko. **8 K**: M. Mladič, Dunaj, **po 6 K**: Fran Gasparin, c. kr. prof., Dunaj, Alojzij Huth, c. kr. fin. kom., Radovljica, dr. Karl Pacner, c. kr. dvor. svetn. v p., Gradec in Peter Zink, c. kr. sodnik, Volosko; **po 5 K**: Karol Barborič, Novo mesto, dr. Alojzij Brenčič, odv., Celje, dr. Ant. Brumen, odv., Ptuj, dr. Jožef Debevec, c. kr. prof., Kranj, dr. Ant. Furlan, c. kr. sodnik, Brdo, dr. Jos. Globevnik, odv., Novomesto, dr. Fr. Horvač, c. kr. notar, Brežice, Jakob Kogej, c. kr. notar, Postojna, Rudolf Kokalj, Kranj, Lavrenčič & Domicelj, Gorica, Luka Lavtar, c. kr. prof., Maribor, Iv. Liesskounig, ravn. v p., Gradec, Matija Marinček, c. kr. notar, Tržič, Fr. Martelanc, c. kr. okr. živinozdr., Tolmin, Fr. Pahernik, velepos., Vuhred, dr. Vlad. Pertot, Dunaj, Andrej Podkostnik, župnik na Rečici ob Savinji, Henrik Schreiner, c. kr. ravn., Maribor, Jos. Sitter, c. kr. sod. svetn. Brežice, Otmar Skak, c. kr. okr. živinozdr., Novomesto, dr. Jak. Sket, c. kr. vlad. svetn., Celovec, Ant. Skok, Domžale, Ant. Svetina, c. kr. notar, Pliberk, Iv. Tomaževič, ravn. v p., Dunaj, Evg. pl. Trbuhovič, Velika Loka pri Trebnjem, Iv. Vidmar, c. kr. pošt. viš. upr., Pulj, Iv. Vončina, mag. ravn., Ljubljana, Norbert Žanier, Št. Pavel v Sav. dol., Fr. Žagar, Barkovlje, dr. Ant. Žižek, Ormož; **po 4 K**: Jan. Klemenčič, viš. pošt. kontr., Ljubljana, Fr. Košmelj, Železniki, dr. Fr. Perne, Kranj in Lav. Schwentner, Ljubljana; **po 3 K**: Fr. Nemeč, Nabrežina, Ant. Nežič, dekan, Čepič, Jož. Reiser, c. kr. prof., Ljubljana, dr. Jožef Tominšek, Ljubljana, Vlad. Vojska, Gradec, Mar. Windischer, Kranj; **po 2 K**: Fran Cerar, Domžale, Iv. Engelsberger, Tržič, Jos. Farkaš, Št. Jurij ob Ščavnici, L. Fürsager, Radovljica, Jos. Hafner, Škofja Loka, Fr. Horic, Praga, Fr. Ks. Jelovčan, Gorenja vas, dr. Fr. Kogoj, Jesenice, Iv. Krulec, Ljubljana, Št. Lapajne, Ljubljana, Fran Omanov, Železniki, Fran Omersa, Kranj, dr. Jos. Pavlin, Gorica, Ant. Petriček, Žalec, Mart. Schuster, Mozirje in dr. Fr. Vončina, Krško; **po 1 K**: Fr. Deu in Rajko Polak v Tržiču.

— Odbor se iskreno zahvaljuje p. n. dobrotnikom in prosi novih podpor. Darove sprejema blagajnik Ivan Luzar, nadrevident juž. žel. v p., Dunaj III/3 Reiserstrasse 27.

Vabilo na naročbo.

Z novim letnikom dobi „Omladina“ tudi novo obliko. Vsebina bo kolikor mogoče mnogovrstna in sistematično prinašana. Prvi dve številki izidete kot Masarykovi. Tam bodo sestavki: 1. Masarykov životopis (skica); 2. Masaryk kot narodni filozof; 3. Masaryk noetik; 4. Masaryk socijolog. To bodo članki od naših najboljših mladih znanstvenikov: dr. Rostoharja, dr. Vošnjaka, dr. Laha Iv. V tej številki izide tudi predavanje R. P. Krivica: o življenskem nazoru prof. Masaryka ter dalje njegov sestavek: Masaryk o novoslavizmu.

Pomena in dalekosežnosti Masarykovih idej še danes ni mogoče natanko oceniti. Preglobok in premnogovrsten je. „Omladina“ bo podala kolikor mogoče natančno sliko o tej mogočni osebnosti. Že iz tega vzroka bi bila dolžnost vsacega inteligenta, da se naroči na „Omladino“. Dalje bo prinašala „Omladina“ letos članke o posameznih točkah našega programa. Tudi filozofičnih člankov ne bo manjkalo. Zanimiv bo članek: »Veda, verstvo, filozofija.« Prinesemo tudi članek: »O študiju filozofije.« Filozofski temelji naše struje se bodo obravnavali itak v programatičnih sestavkih. Dalje nam je obljubil naš mladi tovariš — umetnik I. H. Z., znan po svojih kritikah o umetniških razstavah, za 6 števil: Liste iz Holandskega dnevnika, kjer bo obravnaval holandsko slikarsko umetnost in druge zanimivosti. Listi so plod študijskega potovanja po Holandski. — Toliko o člankih. — Prinašali bomo pa tudi književna poročila in kritike. Kratko: hočemo, da postani „Omladina“ popolna dijaška znanstvena revija. — Inteligenca; žensko in moško dijaštvo; segajte pridno po našem glasu „Omladini“. Da nam bo pa mogoče redno poslovanje in razpošiljanje je pa treba, da je red v naročnini. Zato opozarjamo, **da se bomo ozirali le na tiste naročnike, ki nam po priloženi položnici pošljejo naročnino takoj, že pred prvo številko.** Prva številka bo dragocena, ker izdamo tudi portret prof. Masaryka. **Naročnik „Omladine“ je tedaj, kdor plača naročnino naprej.** Na naročnike brez naročnine se ne moremo več ozirati. Naročnina znaša **4 K**, za učitelje **3 K**, dijaštvo **2 K**. Priglašajte se v obilnem številu!

Upravništvo „Omladine“

Ljubljana, Breg št. 12.

Tvrdba

GRIČAR & MEJAČ

Ljubljana, Prešernove ulice 9

priporoča svojo bogato zalogo

izgotovljenih oblek za gospode in dečke
ter mične novosti

□ v konfekciji za dame in deklice. □

Ceniki zastoj in franko.
